

Op pad met...

Jan Duijndam op Hoeve Biesland

CV Jan Duijndam

1972-1976 lagere landbouwschool
1987 overname Hoeve Biesland, dan 17 ha groot met 30 melkkoeien
1993 bouw nieuwe stal en woning in het kader van de ruilverkaveling
2000 krijgt 35 ha van de gemeente Delft in beheer
2007 start Boeren voor Natuur op Hoeve Biesland
2010 bedrijf biologisch dynamisch gecertificeerd
2012 start re-integratieproject

Hoeve Biesland in 2012

Oppervlakte: 178 ha waarvan 153 ha gras
Veestapel: 138 melkkoeien, 157 stuks jongvee, 2 stieren, 40 schapen
Veebezetting: 1,2 gve/ha
Mineralenbalans: verlies van 25 kg N/ha en 13 kg P205/ha
Netto bedrijfsresultaat: € 150.640
Vogels (2011): 273 territoria en 42 vogelsoorten, waarvan 12 soorten weidevogels

Wat wil de samenleving?

Jan Duijndam doet aan agrarisch natuurbeheer maar dan anders. Hij werkt volgens het concept van Boeren voor Natuur. Dat levert een biotoop op waarin de natuur zich zelf ontwikkelt. Niet van bovenaf opgelegde doelstellingen, maar de boer zelf aan de knoppen, dat heeft de toekomst volgens Jan. "Als we beheer niet als doel, maar als middel gaan zien, dan krijg je een veel grotere dynamiek waar heel veel mensen bij betrokken willen worden."

We zijn hier op jouw bedrijf, Hoeve Biesland, wat is daar zo bijzonder aan?

“In 1997 realiseerde ik me: als je hier bestaansrecht wilt houden, zal je op een andere manier moeten gaan boeren dan je nu boert. Ik zit hier tussen Den Haag, Delft en Rotterdam in, het Vondelpark van de Randstad. Wat wil de burger, wat wil de samenleving van zulke uitloopgebieden van de stad? Grotere biodiversiteit, grotere vogeldichtheden, oude karakteristieke slootkanten, greppels er nog in, eigenlijk het poldergezicht van de jaren vijftig. Wat is er sindsdien veranderd? We zijn de Rotterdamse haven gaan gebruiken om onze landbouw gigantisch te intensiveren. Vanuit die analyse is het idee van Boeren voor Natuur (zie kader) geboren. Net als vroeger werken we met een gesloten kringloop; alles moet in principe van het eigen land komen. Maar als je melk en vlees verkoopt en je voert niets aan op je bedrijf, dan ben je al snel ridder te voet. Hoe voorkom je dat? Door net als vroeger de natuur te gebruiken om de landbouw draaiende te houden. Je pakt alle producten van de natuur mee. Het mooiste voorbeeld zijn de sloten hier op het bedrijf. Veertig kilometer slootvegetatie die groeit op de voedingsstoffen uit het water. Ik zit hier in een delta en 5,5 meter onder de zeespiegel, dus het water blijft toestromen en de voedingsstoffen ook. Daardoor kan ik 1.000 ton slootvegetatie per jaar composteren met dank aan de rest van Noordwest-Europa. Elke normale boer wil die sloten kwijt, maar voor mij

zijn ze een levensader. Ik heb mijn tonnen voedingsstoffen binnen en voldoe gelijk aan de Kaderrichtlijn water. Die compost gaat weer het land op, maar omdat ik nog steeds een tekort heb, strooi ik niets op de eerste vijf meter vanaf de slootrand. Die strook verschaalt en dat levert een mooie faunarand op. En de burger ziet die sloten graag. Wat ik wil zeggen is dat het bedrijfsstelsel ervoor zorgt dat je dingen doet die mensen leuk vinden en goed zijn voor de natuur. En omdat je continu op zoek bent naar de hoogste rendementen in het stelsel, ben je nog een topboer ook. Ook

het economische element van dit verhaal klopt.”

Wat zijn de belangrijkste verschillen tussen jouw werkwijze en agrarisch natuurbeheer?

“Agrarisch natuurbeheer is: je boert en je doet er een stuk natuurbeheer bij. En meestal conflicteren die processen. ‘Het er een beetje bijdoen’, dat wilde ik niet. Ik wilde naar een totaal ander bedrijfsstelsel toe waarbinnen de natuur zich automatisch ontwikkelt. Ik wilde een biotoop creëren die past bij het polderlandschap rond Delft. Wat groeit hier wel, wat niet,

hoe groot is de biodiversiteit die ontstaat? Laat de natuur zichzelf maar ontwikkelen. Als je dat wil, stuit je op verschillen in denkprocessen. Mensen die in natuur denken, willen richtlijnen hebben, willen doelstellingen hebben. Je moet zoveel van dit en zoveel van zus halen. Wij zeiden: nee, we gaan dit bedrijfssysteem draaien en we zien wel wat zich ontwikkelt. We vermoeden dat we die en die soorten krijgen in het polderlandschap van Biesland, maar zeker is dat niet. Van 2002 tot 2006 hebben we keihard voor onze ideeën moeten vechten. Op het ministerie van landbouw ging de

ene deur open en werden wij bijna naar binnen getrokken, de andere werd keihard in ons gezicht dichtgeslagen. De afdeling Natuur zag dit helemaal niet zitten. Dat een boer hier geld voor kreeg en het gebied zou gaan beheren, dat moest niet kunnen. Daar hadden ze toch Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten of de Landschappen voor?"

Jij hebt dus geen natuurdoelen. Maar wat gebeurt er als de weidevogels hier uit de polder verdwijnen?

"Nadat ze mijn bedrijf op Google opgezocht hadden zei Vogelbescherming Nederland:

hier kunnen eigenlijk geen weidevogels zitten, er is veel te veel bos. Maar ze zitten er wel, 240 broedparen. Dat is onderzocht, zoals trouwens alles op dit bedrijf intensief gemonitord wordt. Dat is essentieel, want zonder dat heb ik geen goed verhaal om te vertellen. Goed, op dit moment ontwikkelen weidevogels zich optimaal binnen dit bedrijfssysteem. Als dat door externe factoren zou veranderen, dan ontwikkelen zich wel weer andere processen waarop je kunt focussen. Dat is de kracht van het systeem. Door de puurheid ervan is er altijd wel een stuk land waar natuur op gaat voorkomen, welke natuur dan ook."

Met die kracht bedoel je de gesloten kringloop van Boeren voor Natuur? Die kon je niet volhouden. Waarom niet?

"Ik heb de onderkant van de krachtvoergift opgezocht. Ik zag steeds meer ziekten bij de koeien verschijnen en de melkwaliteit liep terug. Het ging niet. Je moet een bepaalde hoeveelheid krachtvoer geven om die koeien in balans te houden. Maar het telen van krachtvoer is hier verrekte moeilijk. Daar is het land gewoon te nat voor. Op 8 hectare hebben we de trukendoos opengetrokken en zijn we gaan onderbemalen. Maar is dat nou Boeren voor Natuur? Daarom hebben we de gesloten kringloop veranderd in een gesloten balans. Ik mag 10% van het voer van buiten het bedrijf aanvoeren, zolang het maar van een Nederlandse akker komt. Daarmee voer je stikstof aan die met de afvoer van mest moet worden

gecompenseerd. Eigenlijk hebben we gezegd: laat een akkerbouwer nou het graan telen en breng mijn mest naar hem toe om dat te kunnen doen. Dat is geaccepteerd.”

Dat was een moeilijke beslissing?

“Anton Stortelder van Alterra die het concept Boeren voor Natuur bedacht heeft, had er best moeite mee. Van het kindje dat je gebaard hebt, neem je niet zo makkelijk afscheid. Bovendien ontwikkelde Hoeve Biesland zich zo snel dat ze echt dachten dat ik het zei omdat ik meer koeien wilde

houden. Alterra sprong op de rem. En ze hadden ook wel een punt. Een gesloten kringloop is duidelijk en goed uit te leggen. Maar een gesloten kringloop is een middel, het doel is een hogere biodiversiteit. Dat zag Anton ook wel in maar hij vond het middel en het verhaal erachter te belangrijk, om zo maar los te laten. Ik zeg: “Maar Anton, we hebben dit bedacht in 2002-2006, toen dachten we allebei zo. Nu zijn we in 2013 en het werkt niet. Omdat we van een middel een doel gemaakt hebben kom ik in een conflictsituatie terecht.”

We hebben heel lang naar alternatieven gezocht. Op een gegeven moment heb ik gewoon de knuppel in het hoenderhok gelegd, omdat ik ook met mijn maatschappelijke partners gepraat had en die zeiden: als jij dat vindt moeten we dat gewoon doen.”

Wie betalen jou?

“Het ministerie van EZ, de provincie Zuid-Holland, de gemeenten Delft en Pijnacker-Nootdorp, het Stadsgewest Haaglanden en het hoogheemraadschap van Delfland

betalen mij voor het uitvoeren van Boeren voor Natuur in deze polder. Het is een overeenkomst voor 30 jaar. Voor de eerste 17 jaar is 1,9 miljoen bijeengebracht. Ik krijg een vergoeding per ha als compensatie voor mindere opbrengsten en hogere kosten van dit bedrijfssysteem. Het LEI rekent daaraan. Gebleken is dat arbeid een belangrijke factor is; ik ben 40% meer tijd kwijt. In totaal gaat het voor 100 hectare om 120.000 euro per jaar.”

Dat is veel geld. Waarom zijn overheden en de politiek geïnteresseerd?

“Wat zou er gebeurd zijn als ik gezegd had: koop me maar uit? Dan was het hier ingericht als bos, het Bieslandse Bos. Het uitkopen van Jan Duijndam, het inrichten als bos en het dertig jaar lang beheren kost zo rond een ton per ha. Mijn systeem kost de overheid ruim 1.000 euro per ha per jaar, dus voor 35.000 euro per ha is het beheer voor 30 jaar afgekocht, een derde van het geld. Als de EHS nou eens voor 50% ingevuld zou kunnen worden met dit bedrijfssysteem dan zou dat een gigantische slag minder geld gaan kosten voor de samenleving. Dat was een beetje de gedachtegang van de politiek in Nederland.”

Je hebt nu net een pilot Boeren voor Natuur van vijf jaar achter de rug. Wat zijn de resultaten?

“Iedereen zegt: we gaan door. Ik zal het concept van Boeren voor Natuur blijven toepassen en doorontwikkelen. Dat zijn

krachten die je nooit moet willen verspeulen. Maar het bestaansrecht van dit bedrijf is veel meer dan alleen Boeren voor Natuur. Er is de afgelopen jaren iets gebeurd dat zijn weerga niet kent. Omdat dit bedrijfssysteem zo puur is, willen mensen iets met je. De ‘Vrienden van Biesland’ is opgericht, 400 vrienden. Er worden Bieslanddagen georganiseerd waar een kleine tienduizend mensen op afkomen. Ik ben mijn producten gaan verkopen in de stad. Kortom, mensen vinden het verhaal van Biesland zo mooi, dat ze zich er mee gaan verbinden. En als mensen zich eraan verbinden gaan bedrijven dat ook doen. Het economische element van Boeren voor Natuur, die 120.000 euro per jaar, was 50% van de omzet toen we startten. Op het ogenblik is dat nog geen 20% meer. Andere inkomsten zijn belangrijker geworden. Er zit nu een multifunctioneel bedrijf in de polder dat iets aantrekkelijks aan dit open gebied geeft, biodiversiteit, maar ook de mogelijkheid voor allerlei partijen om hier hun ei kwijt te kunnen. Daar zijn plaatselijke financiers veel meer op gefocust dan op vogels en bloemen. Je betreft er steeds meer mensen bij die samen met jou mooie producten willen maken voor de lokale samenleving: een winkelier, een horeca-ondernemer, een bakker, een slager, iemand die bezig is met re-integratie.”

Is jouw manier van boeren, beheren en be-trekken ook elders toepasbaar?

Dit is toepasbaar bij alle oude cultuurland-

schappen waar je niet op de meest efficiënte manier voedsel kunt produceren. Het belangrijkste is dat je daar op een andere manier naar gaat kijken. Anders zijn ze over 15 jaar verpauperd. Het hele denken is nu gericht op taakstellingen, opdrachten, bestekken, aanbestedingen, uitvoering, boem, boem, boem, van boven naar beneden. En als het bovenste poppetje dat helemaal niets met het gebied heeft, zegt: er moet 20% bezuinigd worden, dan wordt er 20% bezuinigd. Maar zo maak je wel alles kapot. Kijk naar de EHS. Hier in Zuid-Holland moet nog ruim 1.600 ha voor natuur worden aangekocht. Welke gek doet dat nu nog? We moeten stoppen met gronden opkopen voor natuur en overdragen aan Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten of het Zuid-Hollands landschap. Dat is het oude systeem uit de vorige eeuw. De wereld zit niet meer zo in elkaar. Op zo’n manier neem je mensen niet mee. Waar het over zou moeten gaan is: hoe ga je de samenleving beetpakken, wat is je verhaal, hoe neem je mensen mee in je proces? Er zal altijd een mix moeten komen van *people, planet en profit*. Natuurlijk moet de samenleving betrokken worden. De kwaliteit van de natuur moet verbeteren. En er moet geld verdiend worden, want anders gaat het niet draaien.”

Boeren voor Natuur

De kerngedachte van 'Boeren voor Natuur' is dat er tussen de reguliere (grootschalige) landbouw en natuurterreinen, ruimte is voor agrarische bedrijven die een rol spelen in het beheer van natuur en landschap. De boer blijft ondernemer en het produceren van natuur en landschap levert een wezenlijke bijdrage aan zijn inkomen en bedrijfscontinuïteit. Er worden twee type Boeren voor Natuur-bedrijven onderscheiden:

- Het landschapsgerichte bedrijf genereert voor maximaal 10% van de bedrijfsoppervlakte inkomen uit het in stand houden en beheren van landschapselementen, de groenblauwe dooradering;
- Het natuurgerichte bedrijf gaat verder. Ook op de overige 90% van de oppervlakte speelt het natuurbeheer een belangrijke rol door extensivering van de bedrijfsvoering en verschraving van de grond. Het uitgangspunt is nulaanvoer: meststoffen en veevoer mogen niet worden aangevoerd. Dit type, waartoe ook het bedrijf van Jan Duijndam behoort, past goed in overgangszones rond natuurgebieden, waterwingebieden, gebieden met hoge natuur- en landschapswaarden en rond de stad.

De bedrijven sluiten contracten met financiers (private investeerders,

overheden) voor een langere periode (30 jaar) waarin de rechten en plichten van beide partijen staan beschreven. Binnen deze (brede) randvoorwaarden beslist de boer zelf over zijn bedrijfsopzet. Ook blijft hij eigenaar van de grond. De

verplichtingen zijn aan de grond gebonden als een erfdienstbaarheid en gaan dus mee bij verkoop en bedrijfsoverdracht. De boer wordt betaald vanuit het rendement van een regionaal fonds dat eenmalig door gebiedspartijen en overheden is gevuld. Dat fonds wordt beheerd door het Nationaal Groenfonds, de Dienst Landelijk Gebied controleert de naleving van de contracten.

Bron: boerenvoornatuur.nl